

- 20 ÅR -

KVINNER
PÅ TVERS

BROBYGGER OG PÅDRIVER

JUBILEUMSHEFTE UTGITT AV KVINNER PÅ TVERS

Forord

Kvinner på tvers er 20 år. I løpet av disse årene har Kvinner på tvers blitt en institusjon med sin årlige konferanse. Med dette heftet ønsker vi å presentere ideene som ligger til grunn for samarbeidet og hvorfor og hvordan Kvinner på tvers har betydning langt utover de årlige konferansene. Heftet har undertittelen "brobygger og pådriver", Gerd Liv Valla sammenlikner i heftet Kvinner på tvers med kjerringa mot strømmen, og Heidi Larsen bruker uttrykket et feministisk ikon som danner grunnlag for feministisk debatt i arbeiderbevegelsen. Vi håper at heftet både kan inspirere tidligere konferansedeltakere og samtidig bidra til at flere får lyst til å bli med på konferansene og/eller i arbeidsgruppa. Heftet består av intervjuer gjort av Lene Svenning, journalist i HK-Nytt og én større artikkel av Siri Jensen, representant for Kvinnefronten og koordinator i Kvinner på tvers. Lene har snakket med 19 kvinner som har deltatt i arbeidsgruppa eller på konferanse om deres erfaringer med Kvinner på tvers. Takk til alle som har stilt opp til intervju, takk også til dem som har stilt bilder til disposisjon. For de som ønsker å vite mer, anbefaler vi jubileumsheftet fra 10-årsjubileet, det finnes på hjemmesida vår www.kvinnerpatvers.no

August 2013, for arbeidsgruppa i Kvinner på tvers
Siri Jensen

Kvinner på tvers krever oppfølging av likelønnskommisjonens innstilling, september 2009. Foto: Finn Jensen

HVA ER KVINNER PÅ TVERS?

- ▼ ET SAMARBEID mellom kvinnedominerte fagforeninger, kvinneorganisasjoner, interesseorganisasjoner og enkeltpersoner.
- ▼ ET FORUM MED Plass til kvinners virkelighet og krav.
- ▼ ET FORUM MED ROM til å tenke og handle utradisjonelt.
- ▼ ET UFORMELT FORUM som ikke er bundet opp i hovedsammenslutninger eller andre strukturer.
- ▼ ET FORUM HVOR KVINNER ikke defineres som problemet, men har styrke fordi vi er kvinner.

TAKK TIL ORGANISASJONENE som roterer på å være sekretariat for Kvinner på tvers-konferansene:
Fagforbundet Akershus
Fagforbundet Oslo
Fellesorganisasjonen i Oslo i samarbeid med Akershus
Norsk Sykepleierforbund Oslo i samarbeid med Akershus
Utdanningsforbundet Oslo i samarbeid med Akershus

KVINNER PÅ TVERS 20 ÅR.
BROBYGGER OG PÅDRIVER.
Jubileumshefte utgitt av
Kvinner på tvers, september 2013
Trykk: Andvord Grafisk, Oslo
Grafisk design: Tor Otto Tollefsen
Foto forside: Randi Tevik
ISBN: 978-82-996738-1-5
*Hefte kan bestilles fra
Kvinner på tvers c/o Norsk
Sykepleierforbund Oslo, Boks 539 Sentrum,
0104 Oslo
E-post: oslo@sykepleierforbundet.no*

INNHold

Formødrene på gjæstgiveriet	4
En del av noe større	6
Vil bli flere	8
Kvinner på tvers: – 20 år er ikke nok!	10
Avlegger i Bergen	18
Felles problemer og diskusjoner	19
En spore til lokalt samarbeid	19
Aha-opplevelser og sterke historier	20
Årvisse gjengangere	21
Ikke «vi» og «dem», men «oss»	22
Lot seg inspirere	23
Diskusjoner på tvers	24
Som kjerringa mot strømmen	25
Tristesse i Italia, latter i Norge	25
Savner privat sektor	26
– Økonomisk selvstendighet viktigst	27
– Sekstimersdagen er løsningen	28

Foto: Maren Rismyhr

Initiativtakere i jubileumsåret: Fagforbundet Akershus, Fagforbundet Akershus fylkeskommune avd. 252 Fagforbundet Nittedal, Fagforbundet Helse og Velferd, Fagforbundet Oslo, Fagforbundet Ikke-kommersielle private virksomheter, Fagforbundet A-hus, Delta Oslo, Fellesorganisasjonen (FO) Akershus, Fellesorganisasjonen (FO) Oslo, Kvinnefronten, Kvinnegruppa Ottar, Kvinneutvalget i Nei til EU, Norsk Kvinnesaksforening, Norsk Sykepleierforbund Akershus, Norsk Sykepleierforbund Oslo, Oslo Grafiske kvinneklubb- og nettverk, Skolenes Landsforbund Oslo, Utdanningsforbundet Akershus, Utdanningsforbundet Oslo

Formødrene på gjæstgiveriet

Tjue år etter det første møtet er initiativtakerne enige om at Kvinner på tvers fremdeles trengs.

Stortorvets gjæstgiveri, januar 2013: Det har snart gått 20 år siden Siri Jensen, Anne Carlsen, Tove Rydning og tre andre kvinner møttes på samme sted som de sitter i dag, og planla hvordan de skulle få til den aller første Kvinner på tvers-konferansen. Siri hadde ideen, om at kvinner måtte samarbeide på tvers av fagorganisasjoner og kvinneorganisasjoner, på tvers av hovedorganisasjoner, og på tvers av offentlig og privat sektor, for å få gjennomslag for sine viktige saker. – Ideen var at vi skulle skape et forum og en stemme for de felles interessene, sier Siri.

Ikke stuerent

Den gangen representerte Siri Kvinnefronten, Anne var nestleder i Oslo førskolelærerlag, mens Tove var leder i Fellesorganisasjonen for barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere (FO)

i Oslo. De andre tre som var med den gangen var Anne Gjertsen fra FO, Tone Roald fra Norsk Hjelpepleierforbund og Anne Søyland fra Kvinnefronten. Hvorfor inviterte Siri nettopp disse på kafé? – Anne, Tove og de andre kvinnene kom fra fagforeninger som

Kvinner på tvers er ikke en organisasjon, men en idé og en måte å jobbe på. Målet for konferansene er å inspirere, formidle kunnskap og gi ideer til hva som kan gjøres.

var aktive, og som brydde seg om ting utenfor sin egen organisasjon, forklarer hun. Samarbeid mellom fagforeninger på tvers av forbund og hovedorganisasjoner var ikke helt stuerent den gangen, hevder de tre. LO-nestleder Ester Kostøl var med på å legitimere Kvinner på tvers-arbeidet da hun i 1995 snakket positivt om Kvinner på tvers i et innlegg på Trondheimskonferansen. LO hadde vært prinsipielt imot egen kvinneorganisering siden LOs egne kvinnenemnder ble nedlagt i 1969. Nå åpnet LO opp for det.

Siri primus motor

I dag er Siri fremdeles primus motor i Kvinner på tvers, mens det er flere år siden Anne og Tove var aktive på den fronten. Begge jobber nå som forhandlere i hvert sitt forbund, Utdanningsforbundet og FO. Likevel husker de godt hva de syntes var viktig de første årene i Kvinner på tvers.

– Vi hadde et internasjonalt perspektiv, minner Anne om.

– Og det var ikke bare på tvers i fagbevegelsen, vi ville også samarbeide med lesbiske, funksjonshemmede, og med minoritetene, sier Tove. Åtte organisasjoner tok initiativ til den første Kvinner på tvers-konferansen i 1994. Det var Oslo-avdelingene til FO, Norsk Sykepleierforbund, Handel og Kontor, Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet, Norsk Hjelpepleierforbund, og Norsk Lærerlags to Oslo-avdelinger; Oslo førskolelærerlag og Oslo lærerlag, i tillegg til Kvinnefronten. Siden har den blitt holdt hvert eneste år, i Oslo.

Konferansen i 2013 er den tjuende i rekka.

Må snakke sammen

Kvinner på tvers var og er nødvendig, mener Siri. Ikke minst i spørsmålet om likelønn.

– Kvinner må snakke sammen på tvers for virkelig å skjønne at de har mye felles. For det finnes alltid forklaringer innenfor bransjer og yrkesgrupper på at kvinnene i akkurat deres område er dårligere lønnet enn mennene, sier hun.

– Det krever jobbing på tvers, ikke bare faglig, men også med kvinneorganisasjoner, for å få løftet dette til et felles spørsmål som handler om at kvinner lønnes lavt *fordi de er kvinner*. Det er viktig med både en klassebevissthet og en kvinnebevissthet, og å få disse to tingene til å henge sammen. Det gjør vi i Kvinner på tvers, mener hun.

Siris erfaring er at mange kvinner opplever at det er vanskelig å få tid og rom til å diskutere kvinnepolitiske spørsmål i fagforeningene sine, og at mange setter pris på Kvinner på tvers-arenaen der kvinneperspektivet ikke må begrunnes, men er et felles utgangspunkt.

På den første konferansen i 1994, ni måneder etter at Siri, Anne og Tove møttes på Stortorvets

Gjæstgiveri, kom det nær 200 deltakere. Temaene for den to dager lange konferansen var kravet om seks timers arbeidsdag og lønn, seksuell trakassering og velferdsstaten. Kvinner på tvers har helt fra starten favnet videre enn de kvinnefaglige kravene.

- Det var stort å få det til, sier Tove.
- Vi traff noe i tida, et behov, tror Siri.

Arbeidsgruppa

Men ingen av dem hadde tenkt på hva som skulle skje etterpå. Etter at programmet var ferdig første dag, møttes arbeidsgruppa. De ble enige om å gi deltakerne beskjed om at suksessen skulle gjentas året etter. Og siden har Kvinner på tvers-konferansen blitt en årlig foreteelse. Gjennom konferansene har mange deltakere også bygd nettverk. De har blitt kjent med kvinner i andre fagforeninger og organisasjoner, og har lettere kunnet ta kontakt med hverandre om samarbeid, råd og støtte.

– Kvinner på tvers er ikke en organisasjon, men en idé og en måte å jobbe på. Ideen er at samarbeid mellom fagforeninger, klubber, kvinneorganisasjoner og kvinnenettverk på tvers, utenfor systemet, formelt og uformelt, er nødvendig for å slå igjen med kvinners interesser – i stort og smått. Målet for konferansene er å inspirere, formidle kunnskap og gi ideer til hva som kan gjøres. Jo flere som

rapper ideen, dess bedre er det, understreker Siri.

Annes beste minner fra tida i Kvinner på tvers er fra arbeidsgruppa, som står for planleggingen og gjennomføringen av konferansene.

– Det var fint å sitte i arbeidsgruppa og se at nye, unge jenter ble med, som fikk en annen bevissthet om kvinnepolitikk, sier hun.

Tove er enig.

– Vi så at folk utvikla seg. Det var en stor inspirasjonskilde. Vi så at ideen bak Kvinner på tvers ga så stor entusiasme, sier hun.

– Grunnen til at vi har kunnet holde på i 20 år er at vi har vært opptatt av å respektere at vi har ulike meninger om ting, og at vi har hatt det morsomt og vært fornøyd med å få til det vi får til, mener Siri.

Kvinnelønnsplattform

Kvinner på tvers har ikke et program, og konferansen gjør normalt ikke vedtak. Men Kvinner på tvers har en kvinnelønnsplattform som står på to bein: Det ene er at alle kvinner skal ha ei lønn å leve av og forsørge unger på, da må svært mange ha høyere lønn. Det andre er at kvinner skal ha uttelling for utdanning, kompetanse og ansvar, på lik linje med menn. – Disse kravene står etter vårt syn ikke i motsetning til hverandre, men henger sammen, sier Siri.

Siri Jensen, Anne Carlsen og Tove Rydning var tre av initiativtakerne til Kvinner på tvers. Foto: Lene Svenning

For alle, i helga

I dag er konferansen lite kontroversiell.

– Kvinner på tvers opplever stor anerkjennelse. Vi har etablert oss som en institusjon. Vi har også en betydning ut over konferansene, det at vi finnes er med på å holde ideene oppe, sier Siri. Etter noen år med nedgang i antallet deltakere, har det nå stabilisert seg på om lag 100 deltakere hvert år. Hvert eneste år er omlag halvparten av deltakerne med for første gang. Mange er tillitsvalgte på arbeidsplassene sine, få er tillitsvalgte på heltid.

– Det er derfor vi alltid har konferansen i en helg, og ikke midt i uka. Vi vil at de som har en vanlig jobb og som ikke får fri til slike konferanser, skal kunne komme. Dette er ikke mindre viktig for arbeidet med å nå ut til kvinner med minoritetsbakgrunn, sier hun.

Lønn og arbeidstid

Siri mener fremdeles Kvinner på tvers har en misjon – ikke bare i spørsmålet om kvinnelønn.

– Sekstimersdag blir stadig mer aktuelt som svar på kvinners deltid, åttetimersdager gir lite rom til unger og annet liv. Kvinner står fortsatt i en annen situasjon enn menn. Vi har i større grad enn menn ansvaret for hus og hjem. Det er opplagt at kortere arbeidstid er viktig for alle, men det er enda viktigere for kvinner. Med kortere arbeidstid kan flere kvinner være i full jobb, med full lønn, og samtidig delta i samfunnslivet, sier Siri.

– Den største inntektsforskjellen mellom menn og kvinner er arbeidstid. Når du jobber kortere arbeidstid har du en lavere inntekt. Og det er den som bestemmer hva slags liv du kan ha, påpeker Anne. Men å jobbe mindre enn helstilling er ikke bare et individuelt valg.

– For å se på det som et samfunnsspørsmål, må du jobbe på tvers, sier Siri.

Utfordringer

Ildsjelen Siri er opptatt av at Kvinner på tvers skal bidra til å holde oppe ideen om at kvinner fortsatt må organisere seg og føre kvinnekamp på mange ulike områder. Kvinnepolitikk og likestilling må ikke bare gjøres til et saksfelt, det handler om en frigjøringskamp.

– De siste årene har vi jobbet stadig mer for å få til en likeverdig dialog med kvinner med minoritetsbakgrunn og deres organisasjoner. Det er et spennende arbeid som vi må fortsette med. Samtidig må vi hele tiden jobbe videre med de andre skillene som vi ønsker å jobbe på tvers av. Kvinner er forskjellige og det skal det være rom for, avslutter hun. ♣

En del

– Kvinner på tvers fikk oss til å føle oss mindre alene, sier Jorid Tveita, tidligere leder i Oslo og Akershus hotell- og restaurantarbeiderforening.

I 2004, da Jorid var studieansvarlig i fagforeninga si, ble hun spurt om hun kunne være foreningas representant i Kvinner på tvers' arbeidsgruppe. Oslo og Akershus hotell- og restaurantarbeiderforening hadde vært med i Kvinner på tvers-arbeidet fra begynnelsen, og ville fortsette med det. Jorid takket ja, og deltok i arbeidsgruppa i flere år.

Like dårlig behandling

Jorid hadde erfaring fra å jobbe med kvinnespørsmål, som medlem i Kvinnegruppa på Universitetet i Bergen. Gruppa arrangerte blant annet alternative forelesninger hvor kvinnelige filosofer foreles- te om kvinnelige filosofer, arrangerte kampanjer mot vold mot kvinner, og demonstrasjoner mot en

Kvinner på tvers setter i gang tanker i folks hoder. Du blir kjent med andres virkelighet.

toppløs-bar. Så Jorid ville gjerne fortsette engasjementet i Kvinner på tvers.

– Vår deltakelse i Kvinner på tvers gjorde at vi fikk satt

mer fokus på kvinnespørsmål i fagforeninga. Hos oss dreide slike spørsmål seg oftest om seksuell trakassering – mannlige gjester som oppførte seg dårlig mot både kvinnelige og mannlige ansatte. Ellers var vi ikke så opptatt av forskjeller mellom kjønnene i hotell- og restaurant. I vår bransje ble mennene like dårlig behandlet som kvinnene, sier hun med et glimt i øyet.

Ikke alene

Jorid mener engasjementet i Kvinner på tvers fikk foreninga til å løfte blikket.

– Å være med i Kvinner på tvers betydde at vi fikk innsyn i hvordan andre hadde det. Vi så at vi var en del av noe større, og vi følte oss ikke så alene. Vi så at andre også kjempet en kamp, på andre områder enn oss, sier hun.

Jorid mener andre deltakere på konferansen også hadde utbytte av hotell- og restaurants tilstedeværelse. Medlemmer i hennes forening fikk god respons når de holdt foredrag på konferansene.

av noe større

Kvinner på tvers ga oss innsyn i hvordan andre hadde det, sier Jorid Tveita.
Foto: Privat

– De viste fram hvilken David- og Goliat-situasjon vi var i på arbeidsplassene, og at vi hadde behov for at de sto sammen med oss. Det var fint å få løftet fram våre medlemmers perspektiver, sier Jorid. Å bli kjent med andre på grunnplanet i fagbevegelsen fikk også praktiske konsekvenser.

– Å, ja! Vi fikk mye støtte under streikene våre, og under opptakt til streiker, forteller hun.

Barriere

Det var en aldri så liten barriere mellom folk fra offentlig og privat sektor, opplevde Jorid.

– Det var mange ting de fra offentlig sektor ikke forsto. For eksempel hvor uprofesjonelle arbeidsgivere vi hadde i hotell- og restaurantbransjen. Jeg tror nok de ble overrasket over hvor useriøse mange av arbeidsgiverne var. Men det var nyttig for dem! For mange i offentlig sektor fikk føle New public management på kroppen etter hvert. Denne tenkningen, med telling og måling av arbeidet er jo tatt fra privat sektor og overført til offentlig sektor, sier Tveita.

I dag bor Jorid Tveita i Rogaland, jobber på sentralskattekontoret for utenlandssaker, og er medlem i Norsk Tjenestemannslag. Jorid forteller at hun gjerne gjentar for sine kolleger det samme som hun pleide å si til sine medlemmer i hotell- og restaurant:

– De kan ikke sparke oss for ikke å ta mange nok, men de kan sparke oss hvis vi ikke har god nok kvalitet på arbeidet, sier hun. Den gang siktet

hun til antall rom som skulle rengjøres, nå dreier det seg om antall skattesaker.

Gode minner

I dag er Jorid Tveita ikke lenger faglig aktiv, til det er hun for travelt opptatt med jusstudiene. Og det er lenge siden hun deltok på en Kvinner på tvers-konferanse, for den foregår i det som kan kalles høysesong i hennes bransje. Men Jorid har mange gode minner fra konferansene.

– Det var mange gode foredrag fra fagpersoner, kombinert med ulike kvinners historier fra arbeidslivet. Det er en uvanlig kombinasjon, og en av Kvinner på tvers' styrker, sier hun. Jorid står fremdeles på e-postlista til Kvinner på tvers – og det vil hun gjerne fortsette med.

– Det er sikkert ikke meningen at jeg skal få de e-postene, men jeg synes det er så fint å bli minnet på at Kvinner på tvers finnes. Kvinner på tvers setter i gang tanker i folks hoder. Du blir kjent med andres virkelighet, og blir minnet på at du ikke er alene. Det er fort gjort å bli sittende på sin egen tue, sier Jorid og avslutter med å sende en hilsen til jubelanten:

– Gratulerer med jubileet! ♣

Oslo og Akershus hotell- og restaurantarbeiderforening var med fra første konferanse. Faksimile av brosjyren fra 1994.

Vil bli flere

Victoria Rweikiza og Jagdish Kaur er to av ganske få innvandrerkvinner som har vært aktive i Kvinner på tvers. De er opptatt av å få med seg flere.

– Kvinner på tvers er en veldig bra arena og møtested. Her treffer jeg kvinner som er i samme båt som meg. Vi kan drøfte ting vi har på hjertet, vi blir hørt, og inkludert. Det er det jeg liker best ved Kvinner på tvers, sier Jagdish Kaur, som nå er pensjonert lærer. Hun har vært tillitsvalgt på jobben, og er fremdeles organisert i Skolenes Landsforbund.

Victoria Rweikiza, som jobber på Nav-kontoret i Gamle Oslo og er tillitsvalgt på jobben for de organiserte i Fagforbundet, har også hatt stort utbytte av Kvinner på tvers-konferansene.

– Jeg har lært så mye. Som at det ikke bare er innvandrerkvinner som er lavlønnte, men også norske kvinner. Det gav meg selvtillit å vite at andre har de samme opplevelsene som meg. Det var ikke bare meg som opplevde stress på jobben, møtte krav om å produsere mye, og hadde blitt overtallig. Vi var flere, sier hun.

Rweikiza trekker også fram at det er på Kvinner på tvers-konferansene, og de tre årene hun satt i arbeidsgruppa, at hun har lært å snakke i forsamlinger, å argumentere, og å tåle kritikk.

– Det siste er jeg fremdeles ganske dårlig til, sier hun og ler.

Gir trygghet

Begge har vært med i arbeidsgruppa som planlegger konferansene, Kaur er fremdeles med. For to år siden ledet hun konferansen. Selv om hun var usikker på om hun ville gjøre en god nok jobb, takket Kaur ja.

– Det var stort for meg. Kvinner på tvers gir meg trygghet, skaper nettverk, og setter fokus på saker som er viktige for meg, sier hun og viser til ett av temaene på årets konferanse. Det handler om bevegelsen mot vold mot kvinner i India, Jagdish Kaur's hjemland.

Kaur er også opptatt av de kulturelle innslagene på konferansene. De sosiale rammene rundt konferansen er viktig, synes hun.

– Jeg har andre ting å bidra med som minoritetskvinne, og synes jeg er en god ressurs for arbeidsgruppa, sier hun.

Overrasket

Det har gått mange år siden Rweikiza deltok på sin første Kvinner på tvers-konferanse. En kollega spurte om hun kunne tenke seg å bli med. Flere innvandrerkvinner ble etterlyst.

– Det var bare to andre med innvandrerbak-

I Kvinner på tvers blir vi hørt og inkludert, sier Jagdish Kaur. Foto: Finn Jensen

grunn på konferansen, det ble jeg veldig overraska over. Men jeg ble kjent med mange nye mennesker, og fortsatte å delta, sier Rweikiza, som flyttet fra Tanzania til Norge for mer enn tretti år siden. Med seg i bagasjen hadde hun lærerutdanning, siden har hun studert både ved Universitetet i Oslo og på Høgskolen i Bø.

Rweikiza har deltatt i norsk organisasjonsliv i en årrekke, og sitter blant annet som vara i bydelsutvalget i Grorud bydel, og står på 8. plass på Rødt i Oslo sin liste over stortingskandidater foran valget til høsten.

Problemer i arbeidslivet

Rweikiza og Kaur er opptatt av å få med flere kvinner med minoritetsbakgrunn på konferansene. Her vil de kunne ta opp saker som berører dem. Begge peker på at mange kvinner med en annen etnisk bakgrunn enn norsk opplever problemer i arbeidslivet. Da Kaur kom til Norge for mange år siden, var hun utdannet lærer. Men utdanningen fra India var ikke god nok, og hun måtte ta etterutdanning for å bli godkjent som fagutdannet lærer.

– Det handler om arbeid, språk, om å bli integrert. Selv om vi har de samme kvalifikasjonene, er det ikke like lett å få til det du vil når du tilhører en minoritet, mener Jagdish Kaur.

Bli hørt

Men det er ikke så enkelt å få med flere minoritetskvinner på konferansene.

– Mange er opptatt av å være sammen med familien sin i helgene, andre tenker at det bare kommer norske, og det er kjedelig, eller at de ikke synes de snakker godt nok norsk til å være med, tror hun.

– Jeg prøver å oppmuntre til å bli med i Kvinner på tvers, kanskje kan de selv bli tillitsvalgte på sin arbeidsplass. Du trenger ikke snakke perfekt norsk. Det gjør ikke jeg heller, smiler Victoria Rweikiza.

– Vi må vise at dette er et sted hvor de blir hørt, og hvor de kan komme med det de har på hjertet. Her kan du være den du er, og bidra på din måte, sier Jagdish Kaur.

Kaur er opptatt av å informere om Kvinner på tvers. Hun har sørget for at både hennes eget fagforeringsblad og to blader for minoritetsbefolkningen har laget reportasjer fra konferansene. Også gjen-

Gjennom Kvinner på tvers har jeg lært å snakke i forsamlinger, sier Viktoria Rweikiza. Her fra en Kvinner på tvers-konferanse. Foto: Finn Jensen

nom LOs familie- og likestillingsutvalg, hvor Kaur er Skolenes Landsforbunds representant, har hun bedt om at informasjon om Kvinner på tvers blir spredd. ♣

«Det handler om arbeid, språk, om å bli integrert. Selv om vi har de samme kvalifikasjonene, er det ikke like lett å få til det du vil når du tilhører en minoritet.» Jagdish Kaur

I år er det 100 år siden kvinnene tilkjempet seg stemmerett. Dette var både starten på og fortsettelsen av en lang kamp: For lønna arbeid og mulighet til å forsørge seg sjøl, også for gifte kvinner.

For samme lønn som menn, rett til å utdanne seg, rett til prevensjon og abort, rett til å delta i politikken, rett til ikke å bli slått. Ved 100-årsjubilet kan kvinner feire mange seire, oppnådd gjennom kvinners egen kamp og organisering. Samtidig er vi utålmodige. Vi skal la oss inspirere av vår formødre til å organisere oss for å komme videre. «Det er langt fram sa kjerringa, hun så seg tilbake»!

I 20 av disse årene har Kvinner på tvers eksistert. Kvinner på tvers er en del av historia om kampen kvinner har ført for sine rettigheter på et bestemt felt: samarbeidet mellom kvinnebevegelsen og kvinner i fagbevegelsen. Ideen bak Kvinner på tvers

å stå sterkere overfor kapitalen/arbeidsgiverne/de som har makta.

Denne kampen pågår også i dag, bare våren 2013 har det vært streiker der ansatte i bedriftene Atea og Forbo Flooring har slåss for tariffavtale.

Fagorganisering er helt nødvendig for at arbeidsfolk skal kunne stå sammen og oppnå og forsvare rettigheter. Organisering utvikler klassebevissthet – det vil si forståelse av at for eksempel lav lønn og dårlige arbeidsforhold ikke er den enkeltes skam, men et resultat av undertrykking *fordi de er arbeidsfolk*, og at en må stå sammen for å oppnå forandring. Fagbevegelsen har derfor lagt vekt på enhet innad.

Kvinner på tvers: – 20 år er ikke nok!

Av Siri Jensen

er at dette samarbeidet er helt nødvendig for å få til endringer som er viktige for kvinners liv. Kvinner på tvers (KPT) ble startet på bakgrunn av kampen for å heve kvinnelønna og for 6-timers arbeidsdag, og disse sakene har vi holdt fast ved.

Samtidig har Kvinner på tvers tatt opp temaer som spenner over hele bredden i kvinnekampen; allerede på den første konferansen var både velferdsstaten, eneforsørgeres situasjon, seksuell trakassering på arbeidsplassen og EU/EØS egne temaer, i tillegg til arbeidstid og lønn.

Samarbeid mellom kvinnebevegelsen og kvinner i fagbevegelsen

Kvinnebevegelsen og fagbevegelsen har forskjellig historie og har til tider stått langt fra hverandre, selv om avstanden har vært større i mange andre land. Utgangspunktet for fagbevegelsen er at arbeidsfolk har ført kamp for å organisere seg for

Det er noe av bakgrunnen for at det har vært vanskelig for kvinner å ta opp at de har egne krav. Spesielt har det vært vanskelig å ta opp menns undertrykking av kvinner, som seksuell trakassering og vold. Fagbevegelsen har også historisk vært mannsdominert, ledet av menn og bygd på at menn er forsørgere og kvinnene forsørget. Bildet av arbeideren har tradisjonelt vært en mann, selv om kvinnedominerte forbund både i og utenfor LO etter hvert skaper et annet bilde.

Kvinnebevegelsen har en annen historie. Kvinnebevegelsen besto i utgangspunktet av bedrestilte kvinner som kjempet for rett til arbeid og utdanning og for stemmerett. Mange av sakene de sloss for var også viktig for arbeiderklassens kvinner, men i en del saker var det også motsetninger.

Arbeiderklassens kvinner kjempet sammen med mennene gjennom arbeiderbevegelsen (LO og Arbeiderpartiet). De reiste også egne saker der, som

Både klassebevissthet og kvinnebevissthet handler om å skape motmakt mot de rådende maktforholda i samfunnet.

gifte kvinners rett til arbeid, for å opprette kvinneutvalg i LO på 1930-tallet og kamp for selvbestemt abort. Den nye kvinnebevegelsen fra 1970-tallet besto av ulike organisasjoner, både gamle og nye.

De viktigste sakene var felles, og utgangspunktet var i stor grad vanlige kvinners interesser. Det å organisere seg som kvinner utvikler kvinnebevissthet, det vil si en felles forståelse av at kvinners lave lønn, deltid og utsatthet for menns vold ikke handler om svakhet ved den enkelte kvinne, men om at de utsettes for undertrykking *fordi de er kvinner*. Kvinner organiserer seg i kvinneorganisasjoner fordi de ser at kvinner har mange felles erfaringer som er forskjellig fra menns.

De har fortsatt i praksis hovedansvar for barn og familie, jobber deltid, får lavere lønn og utsettes for vold. Dette er ikke medfødte forskjeller, de er skapt av måten samfunnet er organisert på og ved at vi hele tiden viderefører inngrodde oppfatninger om kvinner og menn. Når vi ser at kvinner systematisk behandles som annenrangs mennesker, er det en drivkraft for forandring. Å vise fram hvordan kvinner og menn behandles ulikt i samfunnet blir derfor en viktig del av kvinnekampen.

Både klassebevissthet og kvinnebevissthet handler om å skape motmakt mot de rådende maktforholda i samfunnet. Klassebevissthet er kontroversiell fordi den fører til at arbeidsfolk slåss mot makta og bryter med myten om at klassesamfunnet er avskaffet og at klassekamp er umoderne. Kvinnebevissthet er kontroversiell fordi den bryter med myten om det norske likestillingslandet og fører til at kvinner krever sin rett i samfunnet.

Kvinner krav retter seg også mot menn både i og utenfor fagbevegelsen, både krav om å endre praksis, for eksempel slutte å slå kvinner, og krav om prioritering av saker som er viktig for kvinner. Slike krav kan komme i konflikt med en ensidig

vekt på enhet innad i fagbevegelsen. Det er menn som slår som splitter enheten, ikke de kvinnene som tar opp kampen mot volden.

Kvinnene i arbeiderklassen har historisk vært i skvis mellom fagbevegelsen og kvinnebevegelsen. De trenger fagbevegelsen for å slåss for sine rettigheter mot arbeidsgiverne og staten, og de trenger kvinnebevegelsen for å sette ord på sine erfaringer som kvinner og reise kamper mot kvinnekriminalisering. Aller mest trenger de at disse bevegelsene samarbeider for kvinners rettigheter. *Kvinner på tvers er en organisering som bygger broer mellom kvinner – på tvers av fagbevegelse og kvinnebevegelse, og skaper et rom der kvinner fra disse bevegelsene møtes, blir kjent og utvikler felles forståelse og krav.*

For å få til en slik felles forståelse må disse broene samtidig gå på tvers av hovedorganisasjoner i fagbevegelsen og privat og offentlig sektor.

Brobygger og pådriver

Begrepet kvinnelønn

Kvinner på tvers ga begrepet *kvinnelønn* en sentral plass i kampen om kvinners lønn og har bidratt til økt samarbeid og enhet mellom ulike kvinnelederte fagforbund og foreninger på tvers av hovedsammenslutninger.

Kvinnelønnsbegrepet får fram at kvinner lønnes som kjønn, denne forståelsen utløser sinne og styrke. Kampen er felles uansett om kravet er ei lønn å leve av eller likelønn med mannsdominerte yrkesgrupper. I 1995 utformet KPT sin egen kvinnelønnsplattform (se egen boks). Plattformen tok sikte på å skape enhet mellom grupper som snakket om lavlønn og de som snakket om ulikelønn. Årsaken til problemet var jo felles – alle ble lønnet lavt *fordi de var kvinner*. Igjen og igjen er det røster i den offentlige debatten som setter disse gruppene

KVINNELØNNSPLATTFORM PÅ TO BEIN

- ▼ *Alle kvinner skal ha ei lønn å leve av og forsørge unger på. Hev lønna i kvinnelederte yrker!*
- ▼ *Kvinner skal ha uttelling for utdanning, kompetanse og ansvar, på lik linje med menn.*

Faksimile: Kvinner på tvers tok initiativet til kvinnelønnsdemonstrasjon i 2006.

Samarbeid på tvers. Felles markering mellom Delta, LO og Unio i kommunestriken, Bodø 2012. Foto: Rita Elisabeth Mathisen

opp mot hverandre; plattformen viser fram at kampen er felles og utvikler solidaritet.

Midler på statsbudsjettet - likelønnsnett

Allerede første konferanse tok opp heving av kvinnelønna som et politisk spørsmål: Ulikheten mellom kvinners og menns lønn er et samfunnsmessig problem som innskrenker kvinners liv og muligheter. Kravet var derfor at det måtte være større rammer og settes av midler på statsbudsjettet til å heve kvinners lønn, seinere kalt like-lønnsnett. Dette fungerer som et samlende krav for fagbevegelsen i offentlig sektor.

I likelønnskommisjonens innstilling i 2008 fikk Kvinner på tvers og kvinnelønnsbevegelsen endelig gjennomslag for kravet om en likelønnsnett i statsbudsjettet. Samtidig ble det tatt hensyn til fagbevegelsens sentrale og uavhengige rolle i lønnsdannelsen, ved at bruken av potten skulle forhandles mellom organisasjonene i arbeidslivet. Forslaget om pott støtte imidlertid mot LO-systemet.

På tross av støtte fra forbundsledere i kvinnedominererte forbund, både i offentlig og privat sektor,

endte behandlingen i LO med et kompromiss der potten forsvant, mot at kvinnene i offentlig sektor skulle få mer rom for sine lønnskrav innenfor frontfagmodellen. Dette er bekreftet på LO-kongressen i 2013 og åpner muligheter som må brukes for alt det er verdt av kvinnene både i og utenfor LO.

Et viktig argument mot en pott ble at regneeksemplet som ble brukt av likelønnskommisjonen handlet om fordeling av potten til gruppene med tre- og fireårig høyskoleutdanning. Selve forslaget om en pott hadde ikke en slik innretning, men valget av regneeksempel gikk rett inn i motsetninger mellom kvinnegrupper og mellom organisasjoner.

Erfaringen viser at Kvinner på tvers sin kvinnelønnsplattform fortsatt er viktig for å skape enhet. KPT holder også fast ved sitt standpunkt om at det er nødvendig med egne «friske» midler, altså en «nett». Kravet om en likelønnsnett vil uansett komme opp igjen og fortsette å være en bro mellom kvinner i kvinnebevegelse og fagbevegelse fordi likelønsspørsmålet er for omfattende til å løses gjennom ordinære lønnsoppgjør. Fortsatt i 2012 tjente kvinner 86,5 prosent av menn, og de har

Erfaringen viser at Kvinner på tvers sin kvinnelønnsplattform fortsatt er viktig for å skape enhet.

66 prosent av menns samlede inntekt.¹ Midler til å heve kvinnelønna på statsbudsjettet har hele tida vært et krav for offentlig sektor.

Selv om flertallet av deltakerne på KPTs konferanser har kommet herfra, har kvinnelønnsplattformen hele tiden omfattet både privat og offentlig sektor. I innspillet til Likelønnskommisjonen la KPT også vekt på behovet for opptrappingsplaner og minstelønnsgarantier i privat sektor, samt kampen mot sosial dumping. Jorid Tveita legger videre i sitt intervju vekt på streikestøtten Hotell og Restaurant fikk fra organisasjonene i KPT.

6-timersdagen

Kvinner på tvers har fra første stund stilt krav om 6-timersdagen, som et felles krav fra kvinnebevegelsen og kvinner i fagbevegelsen. KPT har spredd kunnskap om hva en slik reform vil bety, og erfaringene med ulike prøveprosjekter med 6-timersdag, samt støttet utgivelsen av boka om 6-timersdagen på Kelloggs fra Samordningsgruppa for 6-timersdagen. Slik har KPT bidratt til å holde kravet levende. Flertallet av kvinnelige tillitsvalgte og nesten halvparten av mannlige i LOs tillitsvalgtpanel holder fast ved 6-timersdagen som et viktig krav for at kvinner med små barn skal kunne delta i arbeidslivet på lik linje med menn.

Kravet om 6-timers normalarbeidsdag med full lønnskompensasjon handler om at arbeidslivet må endres slik at det skal være mulig for det store flertallet av kvinner og menn å jobbe heltid og ha tid til et liv utenfor jobben. Både for å ta seg av barn og delta aktivt i kultur, idrett, lokalsamfunn og politisk liv. Den store økningen av kvinner i arbeidslivet er kalt kvinnerevolusjonen, mens tilsvarende endringer i arbeidslivet har uteblitt. Sidsel Bauck, leder i Handel og kontor, sa på den første KPT-konferansen at «fjerning av 6-timersdagen med full lønnskompensasjon som målsetting er etter min mening et svik mot kampen for full likestilling.»

I dag støter 6-timersdagen mot Stortingets og

NHOs krav om at alle skal jobber mer og lenger (kalt «arbeidslinja»). Utviklingen i arbeidslivet gjør at mange – også kvinner – er skeptiske til om 6-timersdagen er mulig; de ser behovet, men de oppfatter det som fullstendig urealistisk. Dette blir en viktig diskusjon framover. Da er det viktig at Jan Davidsen, leder i Fagforbundet, argumenterer (Fagbladet 4-2013) for at 6-timersdagen kan bli den neste store samfunnsreformen, blant annet fordi den kan gi økt velferd, sende færre folk ut i uførhet og erstatte materiell vekst med fritid.

I dag dreier kampen om arbeidstida seg mest om rett til heltid. Dette er

en viktig kamp fordi heltid er en forutsetning for at kvinner kan være økonomisk sjølstendige. Samtidig er det jo nettopp den lange normalarbeidsdagen som gjør at så mye som 42 prosent (2012) av kvinnene ser seg nødt til å jobbe deltid, som en mulig løsning på dager som ikke går opp og for mye slit. Kvinner må være klar over hva de taper på å jobbe deltid, men deltidsarbeidet er et strukturelt problem som ikke kan løses gjennom å moralisere over de som ikke ser andre løsninger.

Rett til heltid må derfor knyttes sammen med kampen for 6-timersdagen – kortere arbeidstid gjør heltid og full lønn mulig for det store flertallet. Målet er en samfunnsforandring der arbeids- og samfunnsliv baserer seg på at både kvinner og menn er sjølstendige mennesker i full jobb.

Bredde i temaer

Konferansene har også hatt andre gjennomgående temaer. Forholdene i arbeidslivet med fleksibilisering, privatisering, brutalisering, diskriminering og midlertidig ansettelse har fulgt konferansene.

Videre har KPT helt fra første konferanse

Målet er en samfunnsforandring der arbeids- og samfunnsliv baserer seg på at både kvinner og menn er sjølstendige mennesker i full jobb.

HVORFOR KVINNER PÅ TVERS?

- ▼ **FORDI KVINNER fortsatt ikke har ei lønn å leve av**
- ▼ **FORDI KVINNER fortsatt tjener mindre enn menn i alle yrker**
- ▼ **FORDI KVINNER fortsatt ikke har en arbeidsdag å leve med**
- ▼ **FORDI ENEFORSØRGERE fremdeles fratras rettigheter**
- ▼ **FORDI VELFERDSSTATEN bygges ned og markedet overtar mer og mer**

Mange organisasjoner jobber med disse sakene hver for seg. Vi vil jobbe sammen for å snu utviklinga. Da trenger vi erfaringer fra kvinneorganisasjonene og fagforeningene.

spredd kunnskap om angrep på velferdsstaten som kutt i støtten til eneforsørgere, pensjonsreform og ny uføretrygd. Både kvinners helse og helseforetaksreformen har vært tema.

Menns vold mot kvinner har vært et viktig tema med søkelys på hva fagbevegelsen kan gjøre, samt prostitusjon, voldtekt og trakassering. Internasjonal solidaritet og kvinnekamp i andre land har gått igjen, fra Kvinner mot gruvestengning i Storbritannia til forholda i Venezuela, Tanzania, Midt-Østen og i år India. Minoritetskvinner har vært inkludert i mange av temaene.

Andre temaer kan listes opp: Kvinner og skole/utdanning, Har Norge og verden råd til kvinner? Kvinner og makt, Feminisme og fagbevegelse og ulike innfallsvinkler til hva slags fagbevegelse kvinner trenger.

Felles for temaene er at KPT forener ny kunnskap fra (kvinne)forskning med erfaringer fra fag-

også hatt deltakere og bidrag fra kvinner med funksjonsnedsettelse.

Kvinner på tvers mener videre at det er bra at kvinner velger mannsyrker uten at det betyr at det er feil å velge kvinneyrker.

På konferansene kommer kvinner i ulike aldre, ikke langt unna tre generasjoner. Det er en styrke. Samtidig er det få av de yngste, både de i fast arbeid og skoleelever/studentener. I 2010 deltok en gruppe helt unge, og erfaringene viste at temaene også var relevant for dem, samtidig som de hadde mye å bidra med. De gjennom-

førte også en egen ungdomssamling, både i 2010 og 2011. Mange deltakere er opptatt av å få med de yngste, både for å videreføre kvinnepolitiske og kvinnefaglige erfaringer og for å utveksle kunnskap om dagens arbeidsliv. Kvinner på tvers har bidratt til å skape gjensidig respekt mellom kvinner i ulike livssituasjoner, ulike jobber og med ulik bakgrunn. Slik respekt må skapes gjennom å slippe til ulike stemmer og fremme kunnskap, ikke ved å behandle alle kvinner som like.

Ikke oss og dem, men vi – samarbeid med kvinner med minoritetsbakgrunn

KPT har i mange år vært opptatt av å bygge broer mellom kvinner med minoritetsbakgrunn og kvinner med majoritetsbakgrunn og har hatt innledere med minoritetsbakgrunn på flertallet av konferansene. KPT er enig med Fakhra Salimi som i sitt intervju legger vekt på at det ikke er nok å ta opp egne minoritetstemaer. Kvinner med minoritetsbakgrunn må inviteres inn i felles debatter om kvinners situasjon.

Hotell- og restaurantansatte med minoritetsbakgrunn har bidratt til å synliggjøre en brutalisering av arbeidslivet som etter hvert har rammet også offentlig sektor. Andre har vist at det trengs en oppdatert plattform for kvinners kamp for rett til arbeid som inkluderer alle som holdes utenfor, enten de mangler arbeidserfaring, ikke får godkjent kvalifikasjonene sine, har feil hudfarge eller funksjonsnedsettelse.

Det norske samfunnet skal ikke «få kvinnene til å jobbe», kvinner skal sammen slåss for betingelser som gjør det mulig å jobbe, og mot ulike former for diskriminering. På konferansen i 2010 hadde én dag utelukkende innledere med minoritetsbakgrunn og en debattform der deltakerne bestemte hva gruppene skulle diskutere. Slik var det mulig å bryte noe av majoritetens dominans.

Mange var opptatt av hvordan språk er makt og setter skiller mellom «oss» og «dem». Slik Janne

Det norske samfunnet skal ikke «få kvinnene til å jobbe», kvinner skal sammen slåss for betingelser som gjør det mulig å jobbe, og mot ulike former for diskriminering.

Samarbeid mellom Kvinner på tvers og EMLs kvinnenettverk. Fra venstre Jeaneth Nydal, Filipino Workers Organization, Siri Jensen KPT, Rowena Teodocio og Channeh Joof Storvik, EML. Foto: Finn Jensen

bevegelsen og fra kvinners hverdagsliv. Valg av både temaer og innledere avspeiler at KPT ønsker å se samfunnet nedenfra.

På tvers av flere skiller

Utgangspunktet for KPT var å jobbe på tvers av kvinnebevegelsen og fagbevegelsen, men etter hvert kom flere «på-tvers-er» til. I flere år var Landsforeningen for lesbiske og homofile (LLH) med i arbeidsgruppa og bidro til at konferansene bevisst la vekt på å synliggjøre lesbiske. KPT har

Olsen viser til i sitt intervju, bidro konferansen også til å synliggjøre mangfoldet blant kvinner med minoritetsbakgrunn; standpunktene for eksempel til kontantstøtte gikk på tvers.

I sitt innspill til likelønnskommisjonen krevde KPT at tiltak mot særskilt diskriminering av kvinner på grunnlag av bakgrunn og hudfarge må være en selvsagt del av arbeidet for likelønn. Både heving av minstelønningene i tariffavtalene og rett til heltid ville være svært viktig i dette arbeidet. Dette var ikke en del av kommisjonens mandat.

KPT har relativt få deltakere med minoritetsbakgrunn, men antallet er økende. Forsøk med å utfordre organisasjonene til å sende medlemmer med slik bakgrunn til konferansen har hittil ikke lyktes noe særlig. I 2012 hadde KPT et samarbeid med Enhet for mangfold og integrering i Oslo kommune (EMI), og det førte til større oppslutning fra deres kvinnenettverk. På denne konferansen fikk deltakerne være med å besøke tiltak som jobber for og med minoritetskvinner, Primærmedisinsk verksted, Quo Vadis, Mira-senteret og EMIs kvinnenettverk. Organisasjonene, inkludert KPT, kan ikke bare sitte å vente på at minoritetskvinner kommer til dem, men selv aktivt oppsøke minoritetsmiljøer.

En måte å jobbe på

Kvinner på tvers har blitt et begrep som gjør det lettere for kvinner å samle seg på tvers.

Da KPT ble etablert, var samarbeid på tvers i fagbevegelsen mye mindre vanlig enn i dag og til dels uglesett. Klimaet var annerledes, slikt samarbeid kunne oppfattes som fraksjonsarbeid som ikke er tillatt i fagbevegelsen. Å jobbe på tvers av hovedsammenslutninger var enda mer utfordrende. KPT har vært med å gjøre slikt samarbeid akseptert, Samarbeidet med kvinneorganisasjoner gjorde KPT mindre kontroversielt.

Når Kvinnefronten kom inn i rommet, var det ikke lenger et faglig forum med fagbevegelsens spilleregler, det ble da et mer åpent samarbeidsforum der utgangspunktet var kvinners felles interesser. Det åpnet for at andre problemstillinger kunne bli viktige. Initiativtakerne til Kvinner på tvers valgte bevisst å lage en arbeidsgruppe med representanter for fagforeninger på Oslo-nivå – nettopp for å unngå at samarbeidet skulle bli for formelt.

Kvinner på tvers er både knyttet til fagforeninger gjennom representanter i arbeidsgruppa og et samarbeid som går utover fagbevegelsen. Som KPT sier i informasjonsbrosjyra: Både formelt og

Inger Ljøstad fra Ryggforeningen holder appell mot endringer i uførepensjon. Kvinner på tvers tok initiativ til aksjonen Forsvar dagens uføretrygd. Foto: Maren Rismyhr

uformelt, både innenfor og utenfor. Unni Hembresier at «KPT ble en uformell arena, hvor vi kunne tenke og diskutere frigjort fra organisasjonene, og finne fram til ting vi kunne enes om».

Kvinneorganisasjoner hadde samarbeidet med fagforeninger tidligere også, for eksempel i prøveprosjektet med 6 timersdagen i Oslo, men KPT har systematisert og løftet fram et slikt samarbeid, satt ord på det og gjort det til en hverdagslig sak. Slik er denne typen samarbeid blitt tilgjengelig for mange flere, blant annet også i Bergen, Stavanger og Tromsø.

Mange av intervjuene forteller om erfaringene med å jobbe på tvers. Deltakerne både i arbeidsgruppa og på konferansene blir kjent med lønns- og

ker. Mange har fått med seg hjem tips til temaer og forelesere som de så har brukt i egen forening. Slik bidrar konferansene til å bringe flere typer kvinnesaker inn i fagbevegelsen og faglige saker inn i kvinneorganisasjoner, og gjøre dem til felles saker.

Kvinnearbeid i fagbevegelsen tar ulike former. Det ble en periode opprettet enkelte kvinneutvalg, seinere var det vanlig å opprette likestillingsutvalg. Mange av kvinneutvalgene er lagt ned eller gjort om til likestillingsutvalg. De siste 5-10 årene ser det ut til å ha skjedd to viktige endringer: Den ene er at betydningen av begrepet likestilling er utvidet til å omfatte alle ulike diskrimineringsgrunnlag og disse er slått sammen, slik at utvalgene har fått veldig store

Kulturelle innslag har vært viktige på konferansene. Her Halvsøstra i 2007. Foto: Finn Jensen

arbeidsforhold på andre områder enn deres eget, de lærer om andre arbeidsplasser, andre fagforeninger og andre temaer. Ikke bare om hvordan andre har det, men også hvordan de tenker. Slik kjennskap bygger solidaritet og bidrar til at kamper en vanskeligere å splitte, kjennskap motvirker fordommer.

Støtte til kvinnearbeid

Kvinner på tvers er en støtte for kvinne- og likestillingsarbeid i fagbevegelsen.

Konferansene har vist i praksis at det har betydning at kvinner kan samle seg for å diskutere med utgangspunkt i felles erfaringer. Konferansedeltakere legger vekt på at de får inspirasjon og ideer til videre arbeid og at de får ny kunnskap. Konferansene bidrar med kvinneperspektiv på aktuelle sa-

arbeidsområder (kvinner, minoriteter, eldre, lesbiske og homofile, funksjonshemmede). Dette gjør det vanskeligere å drive et godt arbeid på alle områder. Blant de ulike diskrimineringsformene kan kvinnene fort bli ett av mange saksfelt; det blir mindre rom til å legge til rette for at kvinner i organisasjonen (og minoritetskvinner for den saks skyld) skal delta aktivt i kampen for egen frigjøring. Likevel gjør mange en imponerende jobb med konferanser og nettverk som er viktig for kvinnene og for fagforeningene og med å reise saker i foreninger og forbund.

Den andre endringen er at ideen om «mainstreaming» har vunnet større innpass – det vil si at kvinneperspektiv skal inn i alle organisasjonens organer, ikke behandles i egne utvalg eller avdelinger (kvinneorganisering). Dette har ført til at utvalg er

lagt ned. Det er sjølsagt veldig viktig at organisasjonen integrerer kvinners perspektiv i alle sine saker, men erfaringen viser at dette nettopp forutsetter at det samtidig finnes noen som jobber spesielt med å reise saker og være pådrivere. Hvis kvinnesak ikke både er prioritert i hele organisasjonen og har egne pådrivere, blir det fort til at temaet forsvinner uansett gode hensikter.

Tendensen i samfunnet til å fjerne ord som kvinnekamp, kvinneutvalg og kvinneundertrykking er uheldig. Utviklingen bort fra at kvinnesak og likestilling tas opp i egne fora gjør Kvinner på tvers enda viktigere, som et treffpunkt for tillitsvalgte i klubber og foreninger som ønsker å være pådrivere i egen organisasjon og som inspirasjon til å samle kvinner for å utveksle erfaringer. KPT gjør også rommet større for å få dette til.

Kontakter og kanaler

Kvinner på tvers har gitt kvinner over hele landet kontakter og kanaler til andre som er opptatt av de samme sakene eller som har konkrete erfaringer de har bruk for. Det snakkes ofte om at en av menns fordeler er at de har større nettverk enn kvinner, ofte kalt «gutta boys». KPT bidrar til å utvide kvinners nettverk, og særlig arbeidsgruppa betyr mye for deltakernes kontaktnett.

Menn er hjertelig velkomne

Konferansene til Kvinner på tvers er åpne for alle som er opptatt av de temaene vi tar opp. Samtidig består arbeidsgruppa i Kvinner på tvers bare av kvinner – representanter for kvinneorganisasjoner, kvinneorganiserte fagforeninger, organisasjoner med mange kvinner og formelle eller uformelle kvinnetnettverk i mannsdominerte organisasjoner.

Når vi planlegger konferansene, er det ideer, erfaringer og synspunkter til kvinner som legger premissene. Det betyr sjølsagt ikke at vi alltid er enige, men vi har noe viktig felles som bidrar til at vi drar i samme retning. På konferansene kommer det noen få menn – og de som kommer setter vi stor pris på, fordi de forstår at temaene er viktige.

Mot strømmen

På tross av at Kvinner på tvers er akseptert og får brei støtte, er arbeidet med KPT et arbeid mot strømmen. Ikke fordi noen aktivt motarbeider KPT, men fordi ideen om at kvinner må samle seg, dele erfaringer og slåss for frigjøring ikke er moderne. Jeg har tidligere nevnt ideen om mainstreaming. Ideen om at vi langt på vei har oppnådd likestilling har også negative konsekvenser.

Noen, både kvinner og særlig menn, mener at hvis kvinner skal være likestilt, kan en ikke ha samlinger eller utvalg bare for kvinner og at kvinner dessuten er sterke nok til å hevde seg blant menn.

Men grunnen til at kvinner samler seg er ikke at de er svake, men fordi kvinners erfaringer systematisk skyves ut og gjøres mindre viktige i forsamlinger av begge kjønn. Det krever et eget arbeid å hente fram kvinners erfaringer, formulere krav og handling. Videre har mange kvinner erfart at det altfor ofte er slik at saker som er særlig viktige for kvinner ikke når helt opp til toppen av prioriteringslista. Kjersti Ericsson har kalt dette «den uendelige rekken av systematiske tilfældigheter»².

Derfor må KPT hvert eneste år jobbes fram. Dette er i løpet av de 20 åra gjort av hundrevis av aktivister som har deltatt i arbeidsgruppa og brukt av sin fritid – og av konferansedeltakerne som har prioritert en ettertraktet frihelg til å drive arbeidet videre. Sammen har vi gjort det mulig å skape KPT som en brobygger og pådriver, og det skal vi være stolte av. Fortsatt er mye ugjort - Kvinner på tvers er et godt grunnlag å bygge videre på i nye 20 år!

20 år er ikke nok! ♣

Hvis kvinnesak ikke både er prioritert i hele organisasjonen og har egne pådrivere, blir det fort til at temaet forsvinner uansett gode hensikter.

1 Inntekt viser forskjellene når både deltid, pensjon og alle typer inntekt regnes med. Tall fra SSB 2010.

2 Ericsson, Kjersti (1987,1999). Søstre, kamerater. Oslo: Oktober.

Foto: Finn Jensen

Avlegger i Bergen

Kvinnene i Bergen tok skjeen i egen hånd og arrangerte sine egne konferanser.

«Kvinne er kvinne best – i vest», var navnet på konferansen som ble en årlig foreteelse i fem år fra 1995. Konferansen var direkte inspirert av og sydd over samme lest som Kvinner på tvers-konferansene, og det var bare en misforståelse som gjorde at den ikke fikk samme navn. Men det er primus motor Oddny Miljeteig, gruppeleder for SV i bystyret i Bergen, bare glad for i dag.

– Vi liker jo å være noe for oss selv her i Bergen, sier hun med et smil.

Suksess

Mange kvinner fra Vestlandet hadde deltatt på Kvinner på tvers-konferansene, og da de tok med seg ideen hjem og ville gjøre det samme i Bergen, fikk de umiddelbart gehør i sine fagforeninger og kvinneorganisasjoner. For Kvinner på tvers hadde skaffet seg et godt navn og rykte.

– Enda så lite vi liker å si det: Ideen var ferdig utformet i Oslo. Vi i Bergen tok over når jobben var gjort, sier Miljeteig. Den første konferansen var svært vellykket, oppsummerer hun.

– Jeg husker vi satt der i Folkets Hus' største sal og strålte, forteller Miljeteig, som på den tiden var fylkessekretær i FO og nestleder i LO i Bergen.

Skiftet fokus

Men etter hvert begynte det å tynnes i rekkene. Færre meldte seg på for hvert år som gikk. Miljeteig er usikker på hvorfor det gikk den veien.

– Kanskje tok kvinnene opp de sakene vi jobbet

Oddny Miljeteig på KPT konferansen i 1996. Foto: Privat

for, som likelønn og sekstimersdagen, i forbundene sine, slik at konferansene ikke ble en like viktig plattform lenger. Eller kanskje vi ikke klarte å fornye oss, undrer hun.

Bergens-kvinnene bestemte seg for å gi seg mens leken var god.

Konferansene var viktige for å samle kvinner i fagbevegelsen og i kvinneorganisasjonene i Bergen, de fremmet et fellesskap som viste seg å bli svært verdifullt også utover konferansene, påpeker Miljeteig. I 2000 ble mange fra «Kvinne er kvinne best – i vest» engasjert på annet hold.

– Det var dette miljøet som ble bunnplanken i arbeidet med kvinner på flukt fra kjønnsbasert forfølgning. Arbeidet med å få dette til å bli et grunnlag for å få flyktningstatus i Norge var initiert av oss i Bergen, forteller Miljeteig.

– Når det handler om liv og død, er det klart at du skifter fokus, mener hun.

Betydd mye

Oddny Miljeteig har selv deltatt på mange av Kvinner på tvers-konferansene i Oslo.

– De har betydd mye for å mobilisere kvinner i fagbevegelsen til å stå på kravene, og for å utvikle nye kvinnekav. Det har vært nyttig å møtes på tvers av organisasjonene, slik at ikke kvinnes krav har druknet i alle andres. Det er det aller viktigste. Dessuten har Kvinner på tvers vært viktig for å holde oppe likelønnskrevet, ikke bare som et mekanisk lønnskav, men som et krav som både handler om likestilling og om lavlønn, understreker hun. ♣

Brosjyre fra den tredje «Kvinner er best i vest»-konferansen i Bergen.

Felles problemer og diskusjoner

Det holder ikke å diskutere minoritetskvinnens situasjon i arbeidslivet for seg, mener Fakhra Salimi.

Salimi, som leder Mira ressurscenter for kvinner med minoritetsbakgrunn, har holdt foredrag på flere Kvinner på tvers-konferanser. Hun mener det er viktig å inkludere minoritetskvinnens situasjon i diskusjoner om kvinners kår i Norge, og ikke behandle det som et særskilt tema. Det har Kvinner på tvers vært flinke til, mener Salimi.

– Det er fint å ha egne seminarer om minoritetskvinnens situasjon når det er viktig, men dette perspektivet må inkluderes i debatten om kvin-

Fakhra Salimi. Foto: Linda Engelberth

ners situasjon generelt. Et negativt og problemorientert fokus på etni-

sitet og hudfarge er med på å holde minoritetskvinner nede, sier hun. Også diskusjoner om lønn og arbeidstid bør inkludere minoritetskvinnens situasjon.

– Minoritetskvinnene er overrepresentert blant de som jobber deltid og er ansatt i midlertidige stillinger. Det er ikke bare fordi en del snakker dårlig norsk og har lav kompetanse, her virker også strukturelle mekanismer inn. Tar man det innover seg, blir man tvunget til å jobbe med disse spørsmålene på en annen måte, sier Salimi

Kvinner på tvers har fortsatt et inkluderingsproblem, mener Fakhra Salimi, som konstaterer at det ikke er mange kvinner med minoritetsbakgrunn blant deltakerne på de årlige konferansene. ♣

En spore til lokalt samarbeid

Kvinner på tvers har fått flere lokale avleggere. Også i Tromsø.

Torill Nustad er leder i både Norsk Tjenestemannslag på Universitetet i Tromsø og leder i byens avdeling av Kvinnefronten. Hun har deltatt på de fleste Kvinner på tvers-konferansene i Oslo, og har også vært sentral i gjennomføringen av fire lokale konferan-

Torill Nustad på talerstolen. Foto: bki

ser i Tromsø. De har funnet sted med ujamne mellomrom, og tatt opp sentrale temaer som sekstimersdagen, deltid og kvinnelønn.

– Det har vært viktig å få debattene fra Oslo til Tromsø. I tillegg har vi forsøkt å få til debatter om tema med lokal vri, sier hun.

Kontroversiell turnus

Et eksempel på det er i debatten om ufrivillig deltid. Den såkalte Harstad-modellen, hvor sykepleierne på et sykehjem jobber i en turnus med tre dager arbeid og tre dager fri, har blitt diskutert på en av konferansene. Modellen skal ha redusert ufrivillig deltid.

– Konferansen i Tromsø viste at de ansatte var fornøyd, men sykepleierforbundet var redd turnusen vil føre til mer helgearbeid, hevder Nustad.

Også andre lokale turnuser har blitt diskutert på konferansene.

– Det har vært interessant å ta opp problemstillinger knyttet til heltid og deltid, og å diskutere hvordan deltidsfella ser ut i dag, sier hun.

Behov for samarbeid

Tariffoppgjør og kampen for likelønn har alltid stått sentralt på Kvinner på tvers-konferansene i Tromsø.

– Her har vi fokusert på behovet for samarbeid på tvers av forbundsgrenser. Jeg tenker vi kan lære av samarbeidet mellom fagforbund og hovedsammenslutninger i staten hvor LO, UNIO og YS nå i mange år har fremma felles krav og forsvart en felles hovedtariffavtale. Det har vært med på å redusere lønnsforskjellene mellom kvinner og menn. Å bli synlig for hverandre og samarbeide er viktig, mener Nustad.

Å møtes gjennom Kvinner på tvers har også ført til samarbeid blant kvinner og organisasjoner i Tromsø på andre områder.

De støtter hverandre i 8. mars-arbeidet, og sørger blant annet for at en av appellanterne kommer fra fagbevegelsen.

– Vi prøver å utvikle samarbeidet lokalt, selv om vi ikke er enige om alt, sier Torill Nustad. ♣

Aha-opplevelser og sterke historier

Marianne Lange Krogh gleder seg til hver eneste konferanse.

– Kvinner på tvers er Så viktig! På hver eneste konferanse får jeg aha-opplevelser. Verden er så stor og kompleks, mye mer enn jeg opplever i min egen hverdag, sier hun.

De siste ti-elleve årene har Marianne Lange Krogh, leder i Utdanningsforbundets likestillings-

Kvinner på tvers-konferansene er en opptur hvert eneste år, sier Marianne Lange Krogh. Foto: Maren Rismyhr

utvalg og heltidstillitsvalgt i forbundets avdeling i Oslo, deltatt på Kvinner på tvers-konferansene.

Hun er like begeistret, hver eneste høst.

– Konferansen er en opptur for meg. Hver gang er det nye problemstillinger og historier som er med på å øke engasjementet mitt. Deltakerne kommer fra forskjellige forbund og yrkesgrupper, og har ulike oppfatninger av hva som er viktig. Det er jo så mye mer interessant å diskutere når vi har ulike ståsted, derfor er det så viktig at vi møtes på tvers, sier hun.

Konferansene er et godt forum å diskutere i, mener Marianne. De siste fem årene har hun også

sittet i arbeidsgruppa som forbereder dem. Da Marianne ble med i den, synes hun det var stor stas. Det gjør hun fremdeles.

Deltakerstyrt

– Kvinner på tvers er veldig deltakerstyrt, vi er med på å bestemme innholdet sjøl. Det gjør at jeg tenker at dette er en konferanse for meg, sier hun.

Og i forbindelse med neste års konferanse har Mariannes fagforening sekretariatet. Det gleder hun seg til. At denne funksjonen går på omgang mellom organisasjonene gjør at konferansen ikke størkner i én form, mener hun.

Selv om det så godt som er likelønn mellom kvinnelige og mannlige lærere, er det fremdeles rom for å jobbe for likestilling, mener Marianne. Det er nok av temaer å engasjere seg i, både blant lærerne og i resten av samfunnet.

– Jeg blir like sjokkert hvert eneste år når Statistisk sentralbyrå legger fram tall som viser at kvinner tjener mindre enn menn, flere menn enn kvinner er ledere, og at kvinner gjør mest hjemme. Også i læreryrket har vi veldig mye deltid blant kvinnene. Det er hardt å jobbe full tid i læreryrket, men deltidsarbeid går ut over pensjonen. Det har vi jobbet veldig mye med i likestillingsutvalget i forbundet, sier hun.

Marianne har også jobbet aktivt mot endringer i uføretrygden, som er en del av pensjonsreformen.

– Initiativet til det kom fra Kvinner på tvers. Vi jobbet i en gruppe sammensatt av folk fra ulike organisasjoner, og det var en veldig ålreit erfaring, sier hun.

– Satte en støkk i meg

På Kvinner på tvers-konferansene diskuteres det ikke bare rent faglige spørsmål. Temaer som berører kvinner spesielt står ofte også på dagsordenen. Marianne husker spesielt en kvinne som fortalte om sine erfaringer med en voldelig ektemann.

– Det satte en støkk i meg. Det var veldig sterkt å høre på, Jeg husker stillheten i rommet, og jeg kunne kjenne at alle var tilstede for hun som sto på talerstolen, forteller Marianne.

– Det er felleskapet ved Kvinner på tvers som er så fantastisk, konkluderer hun. ♣

Årvisse gjengangere

År etter år har en gjeng med FO-tillitsvalgte i Rogaland satt kursen mot Oslo og Kvinner på tvers-konferansen.

Hvert eneste år får alle tillitsvalgte i FO i Rogaland tilbud om å delta på konferansen. Avdelingen har Kvinner på tvers-konferansen som en fast post på budsjettet. Og hvert eneste år har mellom tre og tolv stykker takket ja til tilbudet.

– Kvinner på tvers er med på å gi en større bevissthet rundt kvinnepolitikk, derfor synes vi det er viktig å sende folk på konferansene, sier Kari Marie Pedersen, nestleder i FO Rogaland. Hun har selv deltatt de ni siste årene.

I forkant av begivenhetene

De FO-tillitsvalgte har de siste årene hatt nok en grunn til å reise til Oslo denne helgen i september: Kvinnepolitisk utvalg i FO sentralt har vanligvis arrangert en egen konferanse dagen i forveien. Det har gjort sitt til at FO-tillitsvalgte også fra andre deler av landet har vært godt representert på Kvinner på tvers. Kari Marie synes hun har hatt stort utbytte av konferansene.

– Jeg synes Kvinner på tvers har klart å ta opp viktige temaer på et tidlig tidspunkt, slik at vi har hatt kunnskap om dem når de har blitt aktuelle, sier hun, og viser blant annet til pensjonsreformen.

Den ble det holdt innledninger om på en av konferansene lenge før den trådte i kraft. FO i Rogaland har vært så fornøyd med konferansene at de gjerne har benyttet seg av de samme inn lederne på sine egne arrangementer.

Sekstimersdagen

Kari Marie mener Kvinner på tvers har gitt henne og de andre FO-tillitsvalgte nyttig kunnskap og gode argumenter til ulike diskusjoner. Hun trekker fram ett tema spesielt: Sekstimersdagen. – Det har vært mange gode innledninger om denne arbeidstidsreformen – jeg hadde ikke tenkt på den før jeg deltok på Kvinner på tvers. Sekstimersdagen ville gitt oss mer tid til hverandre, og til ungene våre, og vi hadde vært tilnærmet like produktive, fremholder hun. Enkeltkvinner som har fortalt sin historie har også gjort inntrykk.

– Jeg husker spesielt en kvinne som snakket om

FO Rogalands delegasjon til Kvinner på tvers-konferansen i 2004 besto av fra venstre: Åse Odland, Kari Marie Pedersen, Anne Kristin Maudal, Kari Østerhus, Hanne Line Wærness. Foran: Jorunn Sørland. Foto: Privat

sine vansker med å få seg arbeid. Det var den flotte, sterke, dyktige dama, som møtte på så mange sperrer fordi hun var innvandrerkvinne. Det fikk meg til å se hvor vanskelig enkelte i denne gruppa har det, sier Kari Marie.

Sosialt

Også sosialt har Kvinner på tvers vært viktig for FOerne fra Rogaland.

– Vi har reist sammen, gått ut og spist, og blitt bedre kjent med hverandre på disse turene. Det har vært viktig for oss, forteller Kari Marie. ♣

Faksimile av heftet som ble utgitt til 10-årsjubileet for Kvinner på tvers.

Ikke «oss» og «dem», men «vi»

– Kvinner på tvers har fratatt meg noen fordommer. Det sier Janne Olsen fra Fagforbundet i Akershus.

Janne er en av de meste trofaste deltakerne i Kvinner på tvers. Hun var med i arbeidsgruppa nesten fra første stund, og etter noen års opphold, er hun tilbake igjen. Like trofast har hun vært på konferansene.

– Jeg har vært på så å si alle sammen, jeg har kanskje gått glipp av et par, sier hun.

ponert over hva folk sitter med av kunnskap. Og selv om jeg regner meg som en oppegående dame uten fordommer, har jeg jo det. Kvinner på tvers har fratatt meg noen av dem, sier Janne.

– Det er ikke sånn at kvinner fra andre land nødvendigvis mener akkurat det samme om for eksempel kontantstøtte og hijab. Og ei fra Tromsø og ei fra Uganda kan være helt enige i disse spørsmålene, sier Janne.

Den erkjennelsen har fått henne til i større grad å tenke på kvinner som «vi», og ikke skille mellom «oss» og «dem»

Janne Olsen (nummer 2 fra høyre), streikevakt i Oppegård under streiken for likeverdig pensjon i de private sykehjemmene i 2012.
Foto: Privat

For Janne synes Kvinner på tvers er viktig.

– Det viktigste er at vi kommer sammen på tvers av kvinneorganisasjoner og fagforeninger, diskuterer saker vi er opptatt av, og som vi kan enes om, sier hun.

Fagforeningslederen innrømmer at det er lønnsproblemet som opptar henne mest.

Ulike kulturer

Janne mener at Kvinner på tvers har lyktes i å få med kvinner med en annen etnisk bakgrunn enn norsk. Det synes hun har vært både lærerikt og spennende.

– Jeg har lært mye om ulike kulturer, og er im-

Nytteverdi

Som leder i Fagforbundet i Nittedal og som styremedlem i Fagforbundet i Akershus har Janne hatt nytte av sitt engasjement i Kvinner på tvers. Her har hun fått et nettverk av folk som er opptatt av de samme tingene som henne, og som hun kan lære noe av.

– Det hender at jeg tar noen telefoner til andre som jeg har møtt gjennom Kvinner på tvers for å diskutere ulike spørsmål og strategier, sier hun. Selv om deltakelsen fra andre i Fagforbundet i Akershus har vært varierende, er hun selv alltid med. Nå er hun glad for at også Fagforbundet sentralt har engasjert seg mer enn før. Janne peker på at forbundet sentralt de siste

årene har bidratt med innledere og bevilget penger til konferansen.

– Jeg er glad for at flere ser verdien av å jobbe på tvers, sier hun.

Lønnskampen fortsetter

Nye folk har kommet til i løpet av de nitten årene siden den første konferansen fant sted. En del temaer er av nyere dato. Andre er ikke.

– Noen spørsmål diskuterer vi fremdeles: Like lønnsproblemet er ikke løst, og sekstimersdagen har vi heller ikke fått til. Lønnskamp går som en rød tråd gjennom Kvinner på tvers' historie. Den må vi fortsette, sier Janne. ♣

Lot seg inspirere

Tillitsvalgte i Fagforbundet i Kristiansand startet kampen mot vold mot kvinner da de kom hjem fra sin første Kvinner på tvers-konferanse.

Riitta-Liisa Koskela og Therese Løvseth er to av flere tillitsvalgte fra Fagforbundet i Kristiansand som i en rekke år deltok på Kvinner på tvers-konferansene. Den første gangen de satte kursen mot Oslo var det hovedtemaet de fant mest interessant: Vold mot kvinner.

– Det skjer jo overalt, uten at vi ser det, og det blir stilltiende akseptert, sier Riitta-Liisa. Hun jobber i dag som rådgiver i Fagforbundet, i Stavanger, mens Therese har tatt over som hovedtillitsvalgt i Kristiansand kommune.

Sterke historier

På konferansen ble sørlendingene sittende ved siden av en kvinne som selv hadde opplevd vold på kroppen. Hun fortalte dem sin historie i pausene.

– Mannen hennes hadde tatt fullstendig kontroll over henne. Han styrte alt, også økonomien hennes, hun fikk ikke engang penger til bussen, men måtte gå til jobben. Etter hvert mishandlet han henne fysisk også, forteller Therese. Riitta-Liisa husker en annen kvinne, som fortalte om hvordan hun hadde blitt mishandlet av sine tre ektemenn. Kvinnens historie gjorde et sterkt inntrykk. – Det de fortalte satte seg i oss. Vi ville hjem å gjøre noe, sier Therese.

Hjelp fra kommunen

Da de kom hjem tok de opp temaet vold mot kvinner i hovedarbeidsmiljøutvalget i Kristiansand kommune. Det ble opprettet en gruppe som skulle se på saken, Riitta-Liisa satt i den. Resultatet var et tilbud om hjelp og bistand fra kommunen til kvinner som ble utsatt for vold. Det ble laget en plakat med informasjon om dette, som sammen med små flygeblader med tilsvarende informasjon, ble hengt opp på alle pauserom og vaktrom rundt om i kommunens

Plakat fra Kristiansand kommune om vold mot kvinner.

avdelinger. En ansatt på helse-miljø- og sikkerhetsavdelingen ble oppnevnt som kontaktperson for voldsofre. Tilbudet om hjelp ble også bakt inn i kommunens helse- miljø- og sikkerhetsrutiner. I dag kan Therese slå fast at det bare har vært to slike henvendelser til kommunen i løpet av de fem årene som har gått siden arbeidet ble iverksatt.

– Plakatene er fremdeles synlig på arbeidsplassene. Det i seg selv kan være grunn til at ansatte som opplever vold i hjemmet gjør noe med det, for eksempel ved å kontakte politiet og legevakten direkte, sier Therese. – Om det bare har hjulpet to, er det fremdeles bra, sier Riitta-Liisa.

Holdt foredrag

Dette var ikke det eneste damene fra Fagforbundet i Kristiansand fikk til. Etter sin første Kvinner på tvers-konferanse reiste Riitta-Liisa, som den gangen var hovedtillitsvalgt i kommunen, rundt i forbundets foreninger i Vest-Agder og holdt foredrag om vold mot kvinner.

– Jeg lærte mye om temaet på Kvinner på tvers-konferansen. Det satte i gang tankene, og viljen til å gjøre noe, sier hun. Riitta-Liisa mener dette var den beste Kvinner på tvers-konferansen hun har deltatt på.

– Temaet var viktig, og så fikk vi gjort noe med saken, oppsummerer hun. ♣

Diskusjoner på tvers

– Kvinner på tvers ble en uformell arena, hvor vi kunne tenke og diskutere frigjort fra organisasjonene, og finne fram til ting vi kunne enes om.

Det sier Unni Hembre, tidligere nestleder i sykepleierforbundet.

Hun har vært med i arbeidet med Kvinner på tvers nesten siden starten, Unni Hembre. Da den første konferansen så dagens lys i 1994, var Norsk Sykepleierforbunds Oslo-avdeling blant arrangørene. Unni Hembre var hovedtillitsvalgt i organisasjonen.

– Det var utenkelig at vi ikke skulle være med på dette. Likestilling og like-lønn var jo vår viktigste sak, sier hun.

I flere år var Unni med i arbeidsgruppa som planla konferansene. Da hun ble valgt som fylkesleder i sykepleierforbundet i 1998, hadde hun ikke lenger tid til det, men Unni har likevel ofte prioritert å være med på konferansene – noen ganger som deltaker, andre ganger som innleder. Senere har Unni Hembre vært nestleder i Sykepleierforbundet, nå er hun president i den europeiske sammenslutningen av sykepleierforbund.

Gjennomslag

Før Kvinner på tvers var det vanskelig å få til en enighet blant kvinner om likelønn, synes Unni Hembre. For mens lavlønnte, gjerne ufaglærte kvinner i privat sektor var opptatt av å kjempe for ei lønn å leve av, mente blant annet sykepleierne at også kvinner skulle få uttelling for utdanning og kompetanse.

– Vi sto nærmest alene om denne tenkningen, sier Unni.

Men det var fram til Kvinner på tvers-konferansen i 1995. Da fikk sykepleierne gjennomslag for sin kampsak.

– Vi diskuterte standpunktene våre med de andre, og vi klarte å skape en forståelse for at vi var lønnsmessig diskriminert sammenlignet med menn, og at utdanning må lønne seg. Krav om likelønn for kvinner i Norge må inneholde begge elementer: Ei lønn å leve av og at utdanning må lønne seg, sier Unni.

En slik forståelse hadde ikke vært mulig uten Kvinner på tvers, mener hun.

– Kvinner på tvers ble en uformell arena, hvor vi kunne tenke og diskutere frigjort fra organisasjonene, og finne fram til ting vi kunne enes om, sier Unni.

Ulikelønna består

Det har ikke stått på sykepleiernes innsats, men det er som kjent ikke likelønn mellom kvinner og menn.

– Lønnsgapet mellom sykepleierne, som er en kvinnedominert høyskoleutdannet yrkesgruppe, og menn med tilsvarende utdanningsnivå har økt, fra 20 til 22 prosent, beklager Unni. Hun mener årsaken til dette er at samfunnet ikke verdsetter sykepleiere, eller for den saks skyld ansatte i omsorgsyrker generelt.

– Det er fortsatt noen som kun karakteriserer privat sektor som verdiskapende, ikke offentlig sektor. Det er for dumt! Vi i offentlig sektor sørger jo for å holde folk friske, og å gjøre folk friske. Det er jo med på å sørge for verdiskapningen i privat sektor. Det tror jeg noen har glemt. Å ha et velfungerende helsevesen og en velfungerende offentlig sektor er viktig for at privat sektor skal kunne drive godt, påpeker hun.

– Ledere og arbeidstakere i privat sektor må vite at barna deres har gode tilbud i barnehage og skole, at de selv raskt og effektivt vil få behandling hvis det er nødvendig, og de må være trygge på at deres gamle foreldre blir tatt godt vare på. Da vil de yte mer i sin jobb, tror Hembre.

Vil ikke vente på mennene

Unni Hembre har ikke gitt opp håpet. Hun tror en skikkelig lønnsvekst for sykepleiere, helsefagarbeidere og andre ansatte i omsorgsyrker vil tvinge seg fram. Det er det to årsaker til: Norges demografiske utfor-

Unni Hembre. Foto: Privat

dringer, altså det raskt økende antallet eldre, og en tiltagende kamp om arbeidskraft i framtida. Skal flere velge disse yrkene må lønna opp. Sykepleiernes lønn ville vært annerledes om flere menn hadde vært yrkesutøvere, har det blitt hevdet. Men Unni vil ikke vente på mennene.

– Gutter har tradisjonelt lagt mer vekt på status og lønn enn jenter når de har valgt utdanning og yrke. Men vi må ta lønnskampen før gutta kommer på banen, vi kan ikke vente på dem, sier Unni Hembre, og påpeker at flere gutter søker til yrket nå enn tidligere.

– Det spørres om de blir i yrket hvis de ikke får bedre betalt for det de gjør. I dag velger de i større grad enn kvinnene lederstillinger, nettopp på grunn av lønna, sier hun.

Fram med kvinnene

Kvinner på tvers betyr fortsatt mye for Unni Hembre. Etter mange år med konferanser, er det ett minne som står sterkere enn andre: Det året hvor bildene av viktige menn på veggene i Samfunnssalen i Oslo ble erstattet med bilder av framtrepende kvinner, som Ellisif Wessel, Gina Krogh og streikende førskolelærere fra 1995.

– Symbolsk var det en viktig handling. Kvinner er lite synlig i historiebøkene. På denne måten fikk vi virkelig vist fram det, sier hun. ♣

Som kjerringa mot strømmen

Kvinner på tvers går også på tvers av makta. Og det er bra, mener Gerd-Liv Valla.

Den tidligere LO-lederen holdt innledning på Kvinner på tvers-konferansen i 2012. Der skrøt hun også av initiativet og arbeidet som har blitt lagt ned siden den første konferansen gikk av stabelen. Hun gjentar det gjerne.

– Jeg har fulgt med Kvinner på tvers i mange år. Konferansen har stått for gode, radikale saker. Det er en grasrotorganisering som har holdt stand.

Slike organisatoriske initiativ er viktige, de bringer fram nye ideer og holder sakene varme. Skal vi ha en levende debatt trenger vi slike grasrotinitiativ, sier Gerd-Liv Valla.

Hun peker på at Kvinner på tvers virkelig er på tvers – ikke bare på tvers av hovedorganisasjonene.

– Konferansen går også på tvers av makta, står på sitt, som for eksempel i kravet om sekstimersdagen. Slik er Kvinner på tvers som kjerringa mot strømmen – det beste i oss er i slekt med henne, som André Bjerke skrev det. Det liker jeg veldig godt, sier Valla. ♣

Gerd-Liv Valla. Foto: Finn Jensen

Tristesse i Italia, latter i Norge

Berit Ås, professor og kvinneforkjemper, har deltatt på flere Kvinner på tvers-arrangementer.

En gang fikk hun hele forsamlingen til å le. Lenge. Her forteller hun om hvordan det gikk til.

– Denne historien starter i Italia, i 1995. Jeg hadde blitt bedt om å holde et foredrag for kvinnene i den italienske fagbevegelsen, i Milano, om like lønnsproblemer, som jeg var svært oppvakt av. På scenen sto det en vase med 50 langstilkede røde roser. Den skulle lederen av italiensk LO ha. Men han hadde ikke kommet som avtalt den første dagen. Helt på tampen av den andre dagen kom han brasende inn, og opp på talerstolen. Der sa han: «Hvis dere har snakket om sekstimersdagen, så ligger den langt inn i framtida. Før det må det ordes opp i en del krav fra mennene før vi kan begynne med disse kvinnekravene. Hvis dere har snakket om likelønn, så er det helt uaktuelt. Det

har ikke Italia råd til, det ligger langt inn i framtida. Og hvis dere har snakket om fødselspermisjon, så er det også helt uaktuelt, det ligger langt inn i framtida.» Damene så tristere og tristere ut, og overleveringen av rosene ble en trasig affære.

– Senere samme år skulle jeg holde et provoserende foredrag for Kvinne er kvinne best i vest-konferansen i Bergen, en avlegger av Kvinner på tvers. Men jeg ble så overrasket over at det satt masse toppfolk fra fagbevegelsen på første rad, at jeg sa at jeg ikke turte å formane forsamlingen slik jeg hadde tenkt. Men forsamlingen ropte at jeg måtte si det jeg hadde tenkt å si. Så da gjorde jeg det. Og så avsluttet jeg med denne historien fra Italia. Like etter kom en av toppfolkene i LO, en mannlig tillitsvalgt som ikke hadde vært tilstede under foredraget mitt, brasende opp på talerstolen – og sa omtrent det samme som den italienske lederen hadde sagt: At både sekstimersdagen og likelønn ligger langt inn i framtida, for det har ikke Norge råd til. Og salen lo! Og han ante ikke hvorfor!

Berit Ås, en kjempe i norsk kvinnekamp, har deltatt på flere Kvinner på tvers-konferanser. Foto: Finn Jensen

Ås trekker også fram Kvinner på tvers-konferansen i 2009. Da deltok hun som appellent i en demonstrasjon utenfor regjeringens blokk, hvor kravet var innføring av likelønn.

– Da sa jeg at lønnsgapet mellom menn og kvinner hadde blitt redusert med en halv prosent de siste 50 årene. Med den samme farten vil vi få full likelønn i år 3060!

Det forteller Berit Ås, som samtidig benytter anledningen til å ønske Kvinner på tvers lykke til videre. ♣

Savner privat sektor

Kvinner på tvers er i for stor grad preget av offentlig sektor, mener Heidi Larsen.

Den tidligere lederen i Trondheim Handel og Kontor og ditto nestleder i LO i trønderhovedstaden mener Kvinner på tvers spiller en viktig rolle.

– Kvinner på tvers er et feministisk ikon, og danner grunnlaget for feministisk debatt i arbeiderbevegelsen, sier hun.

Larsen har vært på mange konferanser, og mener hun har grunnlag for sine meninger. Hun har imidlertid ikke bare skryt å komme med.

– Kvinner på tvers er for mye preget av offentlig sektor. Vi som kommer fra privat sektor har vanskelig med å kjenne oss igjen i problemstillingene og vinklingen, sier Larsen.

Ufrivillig deltid

Larsen bruker ufrivillig deltid som eksempel. I diskusjoner på Kvinner på tvers framstår det som om dette bare er et problem i helsesektoren. Men det er det ikke: Ufrivillig deltid finnes i like stort monn i varehandelen, hevder hun. Larsen savner også at konferansene har tatt opp temaer som er mer aktuelle for privat sektor. Eksempler på det er åpningstider, arbeidskontrakter som ikke står i stil med det de ansatte faktisk jobber, og utnytting av ungdom. Mange studenter jobber gjerne i servicenæringen ved siden av studiet.

– Studentene krever ikke like gode vilkår i deltidjobben i servicenæringa som de ville gjort i sitt framtidige yrke. Vi trenger å bevisstgjøre unge jenter på at de ikke må godta dårlige vilkår når de job-

Kvinner på tvers er lillesøstera til Trondheimskonferansen, mener Heidi Larsen, som selv har vært med på å arrangere sistnevnte konferanse i mange år. Foto: Lene Svenning

ber i vår bransje heller. Det kunne Kvinner på tvers bidratt til, sier hun.

Lite deltakelse

Og hvorfor kan ikke Kvinner på tvers sette søkelyset på arbeidsforholdene i kjøpesentrene, fortsetter Heidi Larsen.

– Her er det mange medlemmer fra ulike forbundsområder som jobber på samme sted: HK'ere i varehandelen, Postkom-medlemmer på postkontorene, frisørene i Fagforbundet, renholderne og vekterne i Arbeidsmandsforbundet. Her er det mye å ta tak i, mener hun.

Den manglende oppmerksomheten i Kvinner på tvers rettet mot privat sektor har ført til en lavere konferansedeltakelse fra kvinner i varehandelen, hotell- og restaurant og renhold enn det som kunne ha vært tilfelle, mener Larsen. Men må kvinnene fra denne sektoren ta litt av skylda sjøl?

– Ja, fagforeningene fra denne sektoren i Oslo kunne sikkert ha deltatt i større grad i arbeidsgruppa, og dermed påvirket innholdet på konferansene mer. Det har det vært vanskelig å gjøre noe med fra Trondheim, sier hun.

Friskere debatter

Nåvel. Det er ikke for seint for Kvinner på tvers å rette oppmerksomheten mot problemstillinger som angår privat sektor. Flere deltakere vil komme dersom problemstillingene angår dem i større grad, mener Heidi Larsen. Dessuten: Hyr inn innledere som kan skape mer debatt. Få for eksempel Julie Brodtkorb fra Høyre inn som debattant. Da hadde det blitt både flere deltakere og mer medieomtale, mener Larsen. ♣

Boka om 6-timersdagen på Kellogg's ble oversatt og utgitt av Samordningsgruppa for 6-timersdagen i 2005. Kvinner på tvers bidro økonomisk til arbeidet og boka ble presentert på konferansen.

– Økonomisk selvstendighet viktigst

Anne Engers likelønnsrott ble det ikke noe av. Men kvinner må ta ansvar for egen økonomi, mener hun.

I mars 2008 la Likelønnskommisjonen fram sin innstilling, som blant annet konkluderte med at Staten måtte sprøyte tre milliarder kroner inn i tariffoppgjørene i offentlig sektor for å heve kvinnelønningene. To måneder tidligere stilte Kvinner på tvers et liknende krav om et likelønnsloft til kommisjonens leder, Anne Enger. Det husker hun godt.

– Det var et veldig hyggelig og spennende møte med Kvinner på tvers. Jeg la fram noen av forslagene vi jobbet med i Likelønnskommisjonen, og jeg møtte en veldig offensiv forsamling. Jeg regner med at Kvinner på tvers har stått på i disse spørsmålene i ettertid også, sier Enger, som i dag er fylkesmann (sic!) i Østfold.

Preget tenkningen

Hun vil imidlertid ikke vedgå at det var Kvinner på tvers sitt krav om en likelønnsrott som gjorde at kommisjonen foreslo det samme.

– Alle innspill vi fikk var med på å prege tenkningen, men en slik rapport vi leverte er en kunnskapsbasert offentlig utredning. Vi trakk våre konklusjoner ut fra statistikk og faglige vurderinger, sier Enger. Likevel:

– Kvinner på tvers hadde en innsikt vi fikk bekræftet, sier hun.

Mer til kvinner

Kommisjonens likelønnsrott har det ikke blitt noe av, heller ikke likelønn mellom kjønnene. Fremdeles tjener kvinner om lag 85 prosent av det menn gjør. Enger mener likevel kommisjonens arbeid ikke var fänytttes.

– Vi har sett noen tendenser til at kvinner har fått mer i lønnsoppgjørene. Likelønn har vært et tema også her. Noen synlige resultater har det blitt, men ikke slik vi hadde sett det for oss, ideelt sett. Men lønnsfastsettelsen skjer i lønnsoppgjørene, det

Siri Jensen overleverer Anne Enger Kvinner på tvers sitt innspill til likelønnskommisjonen i januar 2008. Foto: Finn Jensen

er en del av den norske modellen, og det har jeg stor forståelse for, sier hun.

Kvinner må ta ansvar

Anne Enger er opptatt av at kvinner må bli økonomisk selvstendige.

– Jeg husker at jeg den gangen vi satt i Likelønnskommisjonen ble overrasket over at så mange unge jenter synes det var greit å bli forsørget. Sju av ti, mener jeg det var. Den tendensen tror jeg har blitt forsterket, beklager hun.

Enger trekker fram deling av foreldrepermisjonen som viktig for likestillingen mellom kvinner og menn. Kommisjonen foreslo en tredeling, én del til mor, én del til far, og én valgfri del.

– Det er viktig at far trekkes med helt fra ungene er små. Men det viktigste er at kvinner tar ansvar for å bli økonomisk selvstendige, framholder Anne Enger. ♣

– Sekstimersdagen er løsningen

Alt koker ned til ett viktig krav: Kortere arbeidstid. Det hevder arbeidsmedisiner Ebba Wergeland.

Ebba Wergeland er en prisbelønnet lege og spesialist i arbeidsmedisin, ansatt i Arbeidstilsynet. I løpet av 40 år har hun skrevet bøker, artikler og debattinnlegg om temaer som omhandler arbeidslivet. Wergeland har også innledet på fem av de tjue Kvinner på tvers-konferansene, om ulike temaer. Det viktigste av dem er uomtvistelig kortere arbeidstid, hevder hun.

Ikke for alle

Helseminister Jonas Gahr Støre brukte begrepet «heltidskultur» da han lanserte ti nye grep for helse-Norge. En slik kultur skal det altså innføres på norske sykehus. Flere skal jobbe heltid, færre deltid. Det er mange glade for. Men Wergeland liker ikke begrepet.

– Vi burde heller snakke om «heltidslønn» og «sekstimerskultur». For alle kan ikke jobbe heltid, så lenge det er snakk om åttetimersdag. Hadde arbeidsdagen vært kortere, kunne langt flere hatt fullt arbeid og full lønn. Sekstimers arbeidsdag er løsningen. Det er en reform som ville bringe oss langt nærmere både likelønn og likestilling, sier hun.

Selv om visjonen om sekstimersdagen oftest har

blitt flagget av kvinner, er det ikke bare halvparten av befolkningen som vil ha bruk for denne arbeidstidsreformen.

– Menn har også behov for å være sammen med barna sine. Ingen er født for å gå inn i markedsøkonomien. Meningen med livet er mer enn bare å produsere, det er jo mye annet å finne på, som å dra på seiltur til Shetland, ta seg av naboen, eller drive med hagearbeid, sier Wergeland.

– *Men norske politikere og næringslivsledere påpeker jo ofte at vi jobber alt for lite her til lands, stemmer ikke det?*

– Ha! Helt fra slutten av 1800-tallet og fram til 1980-tallet har utviklingen hele tiden gått mot kortere arbeidstid. Samtidig har vi mangedoblet produksjonen. Men brutto nasjonalprodukt, BNP, er et helt uinteressant mål på framgang. Produksjon av søppel og biler som krasjer får jo også BNP til å øke, påpeker Wergeland.

Det er mulig

Arbidsmedisineren viser til en utredning laget av blant annet sosialøkonomen og Høyre-politikeren Victor Norman.

– Ifølge den er det fullt mulig å innføre sekstimersdagen. Det kan gjøres gradvis. Men dette er fortløft av alle – bortsett fra Kvinner på tvers, hevder Wergeland.

Også Statistisk sentralbyrå har laget en rapport som viser at sekstimersdagen kommer – i 2050.

Det er heller ingen kjent publikasjon for allmennheten.

– *Så hvis forskerne viser at det er mulig, hva står så i veien for sekstimersdagen?*

Ebba Wergeland fnyser til svar.

– Sådan er kapitalismen. Bedriftseiernes merverdi øker med antall arbeidstimer. For dem har det alltid vært et poeng at folk skal jobbe så mye som mulig, svarer hun.

– Avhengig

De årene Ebba Wergeland ikke har holdt foredrag på Kvinner på tvers-konferansene, har hun vært tilstede som deltaker. Fordi hun liker det. – Kvinner på tvers er en sjelden type politisk verksted. Jeg er helt avhengig av Kvinner på tvers, sier hun. ♣

Foto: Finn Jensen